

GOTLAND
ALKOHOLENS
SAMHÄLLSKONSEKVENSER

OM STUDIEN

Ramboll har på uppdrag av Systembolaget genomfört en studie av alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå. I följande rapport redovisar vi vår kartläggning av alkoholens samhällskostnader och samhällsnyttor under 2017 för Gotland. Studien syftar till att öka förståelsen för alkoholens samhällskonsekvenser inom en region och identifiera hur konsekvenserna skiljer sig mellan olika regioner.

Eftersom alkoholens konsekvenser är spridda över många delar av samhället har vi kartlagt de områden som har kostnader och nyttor till följd av alkohol i Gotland.

Vi har räknat på alkoholens:

- kostnader för sjukdomar, skador och missbruk inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- kostnader för produktionsbortfall, till exempel till följd av sjukfrånvaro och förtida dödsfall
- kostnader till följd av brottslighet
- inverkan på människors livskvalitet
- ekonomiska spridningseffekter för företag och arbetstillfällen

Figur 1. Exempel på hur alkoholkonsumtion innebär samhällsekonomiska kostnader överallt i samhället

ALKOHOLENS REGIONALA KONSEKVENSER ANALYSERAS PÅ DJUPET

Det saknas tidigare studier om alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå, vilket gör följande rapport unik. Många regioner och länsstyrelser följer alkoholkonsumtionen i sitt län, men saknar en bild över vilka kostnader alkoholkonsumtionen medför. Regionerna följer vanligtvis den alkoholrelaterade sjukdomsbördan genom indikatorn *Alkoholindex* som Socialstyrelsen årligen sammanställer. Såväl regioner som länsstyrelser använder Alkoholindex för att följa utvecklingen av folkhälsan i regionen. Men indexet fångar enbart de sjukdomar som enbart uppstår av alkoholkonsumtion. Flera diagnoser som delvis beror på alkoholkonsumtion ingår inte, till exempel flera cancerdiagnoser. Detta resulterar i att kostnaderna underskattas systematiskt.

I denna studie kan vi ge en bild av hela sjukdomsbilden och kostnaderna. Ett exempel på det är att vi inkluderar samtliga diagnoser som i olika grad har att göra med alkoholkonsumtionen, vilket inte är vanligt i andra studier.

ALKOHOLKONSUMTION PÅ GOTLAND

Invånare på Gotland konsumerar i genomsnitt 9,12 liter alkohol per person och år (2017). Det innebär att alkoholkonsumtionen i regionen är näst högst i landet. Invånare i Sverige konsumerar i genomsnitt 9,04 liter alkohol per år. Även antalet dryckestillfällen är högre på Gotland än i övriga landet. Under 2017 var antalet dryckestillfällen per invånare 17 procent fler än i riket i genomsnitt. Samtidigt är intensivkonsumtionen, det vill säga andelen individer som uppger att de konsumerat fler än fem glas vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, något lägre än rikssnittet. På Gotland uppger 26 procent att de intensivkonsumerat under de senaste 30 dagarna, vilket kan jämföras med rikssnittet på 27 procent.

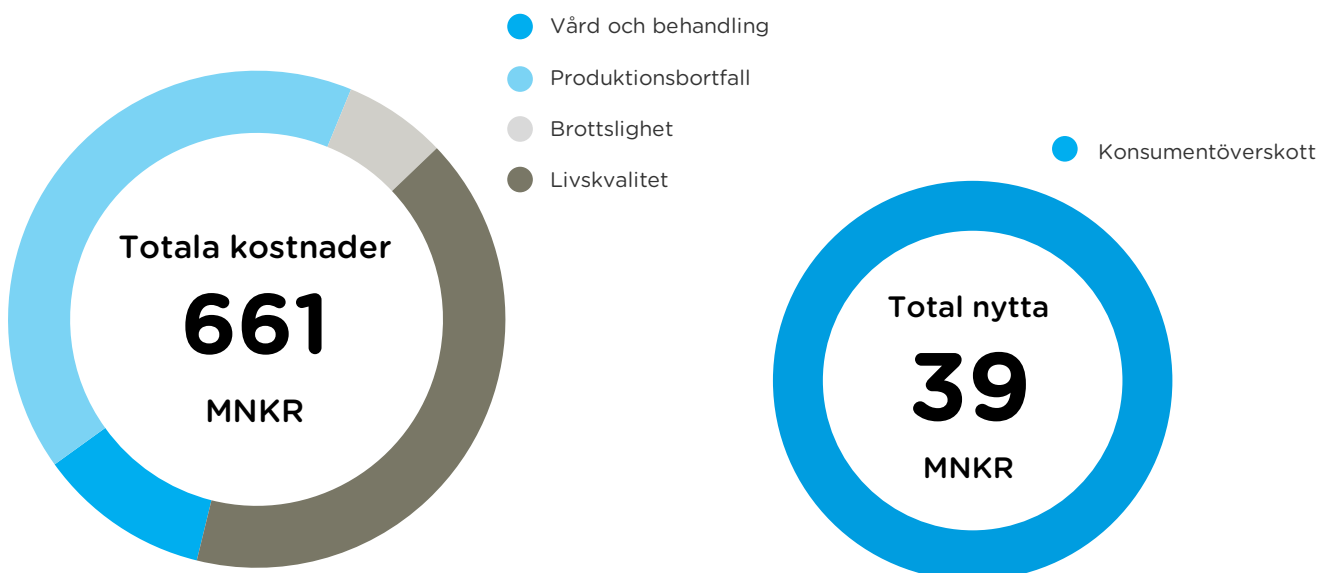
9,12
liter per invånare

26 %
drack mer än 5 glas
de senaste 30 dagarna

Av invånarna på Gotland har 15 procent av männen och sju procent av kvinnorna en riskfylld alkoholkonsumtion. Det innebär att regionen har en relativt hög andel invånare med riskfylld konsumtion. Andelen är 17 procent högre för män, men 22 procent lägre för kvinnor än genomsnittet. På Gotland uppger 13 procent av invånarna att de inte dricker alkohol, vilket går att jämföra med rikssnittet 16 procent.

De totala kostnaderna uppgår till 661 miljoner kronor. Nyttorna uppgår till 39 miljoner kronor. Kostnaden per capita motsvarar 11 283 kronor. Kostnaderna är högst per capita, 13 procent högre än genomsnittet för riket. Nyttorna uppgår till 640 kronor per capita.

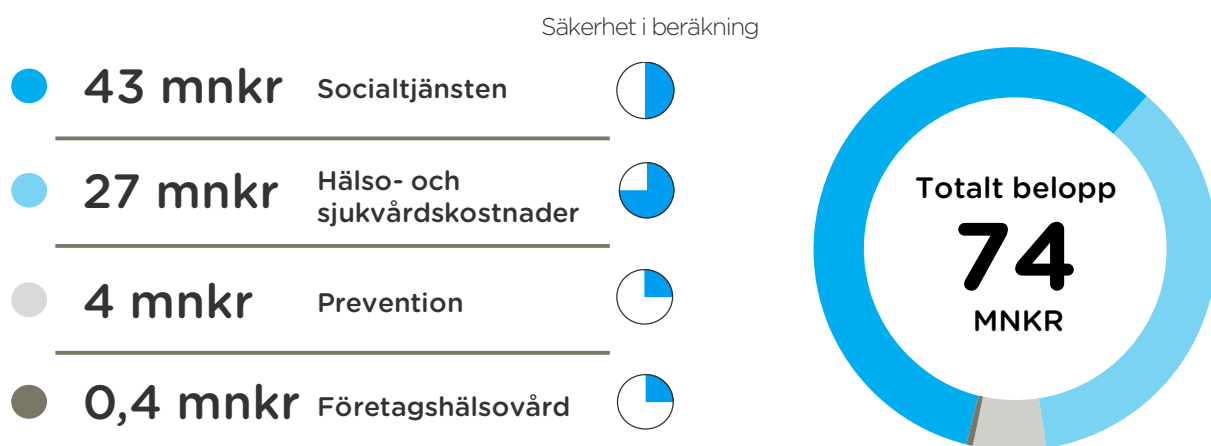

KOSTNADER

Vård och behandling

Kostnader för vård och behandling motsvarar de resurser som läggs på behandling av individer med alkoholrelaterade diagnoser. Kostnaderna uppstår framför allt i primärvården, öppenvården, slutenvården och socialtjänsten. Vi räknar även på kostnader för företagshälsovård, forskning och förebyggande arbete inom alkoholområdet.

De samlade alkoholrelaterade kostnaderna för vård och behandling på Gotland uppgår till 74 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 1 267 kronor per invånare i regionen. Det är nästan identiskt med riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för socialtjänsten, vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som utmärker Gotland är att de har högst kostnader per capita för preventionsinsatser inom alkoholområdet.

Produktionsbortfall

De resurser samhället inte kan använda till följd av alkoholkonsumtion blir en kostnad och den kallar vi för produktionsbortfall. Produktionsbortfall består av nedsatt produktionsförmåga på jobbet till följd av bakfylla (sjuknärvaro), samt sjukfrånvaro på grund av att någon är sjukskriven eller dör i förtid av en alkoholrelaterad diagnos. I våra beräkningar ingår även produktionsbortfall för klienter inom kriminalvården som avtjänar fängelsestraff där alkohol på något sätt har haft med brottet att göra.

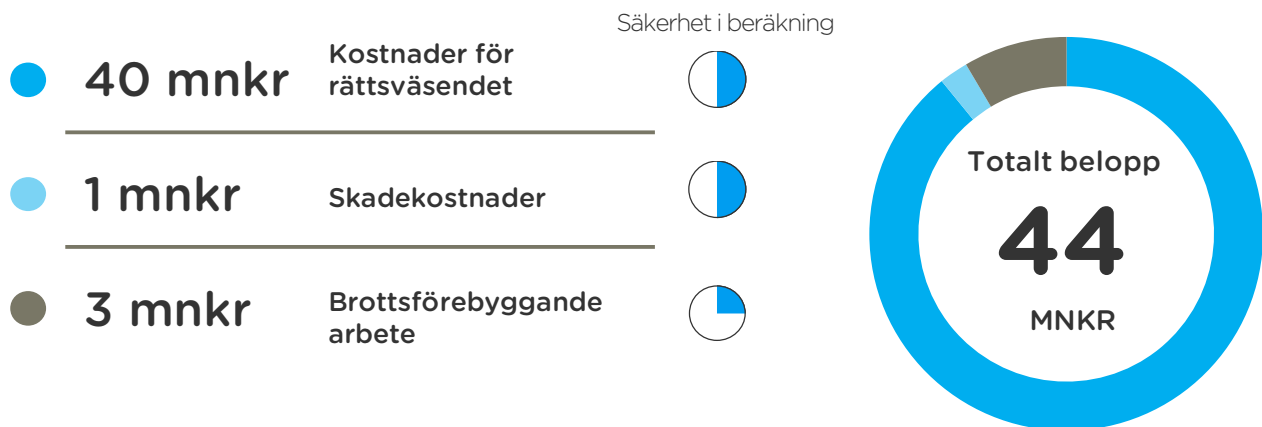
De samlade kostnaderna för produktionsbortfall på Gotland uppgår till 270 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 4 616 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är 25 procent högre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som utmärker Gotland är att en relativt stor andel av kostnaderna per capita från förtida dödsfall beror på diagnoser som helt och hållet beror på alkoholkonsumtion (explicit alkoholdiagnos).

KOSTNADER

Brottlighet

De kostnader som uppkommer till följd av alkoholrelaterad brottlighet uppstår både innan och efter ett alkoholrelaterat brott har begåtts. Vi har fångat upp de många led där kostnader uppstår genom att i beräkningarna inkludera både brottsförebyggande arbete, egendomskostnader och rättsväsendets kostnader. De samlade kostnaderna för alkoholrelaterad brottlighet på Gotland uppgår till 44 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 758 kronor per invånare i regionen. Detta är sju procent högre kostnader än rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för rättsväsende, vilket stämmer överens med övriga regioner.

Livskvalitet

Utöver direkta och indirekta kostnader uppstår även intangibla kostnader eller konsekvenser av alkoholkonsumtion. Intangibla kostnader har ingen direkt koppling till resurser, utan är värden på negativa konsekvenser som till exempel smärta och oro. Det gäller exempelvis lidande eller smärta som uppstår av sin egen eller en närståendes konsumtion av alkohol, för den som blir eller riskerar att bli utsatt för alkoholrelaterade brott, samt förlorad livskvalitet av förtida dödsfall.

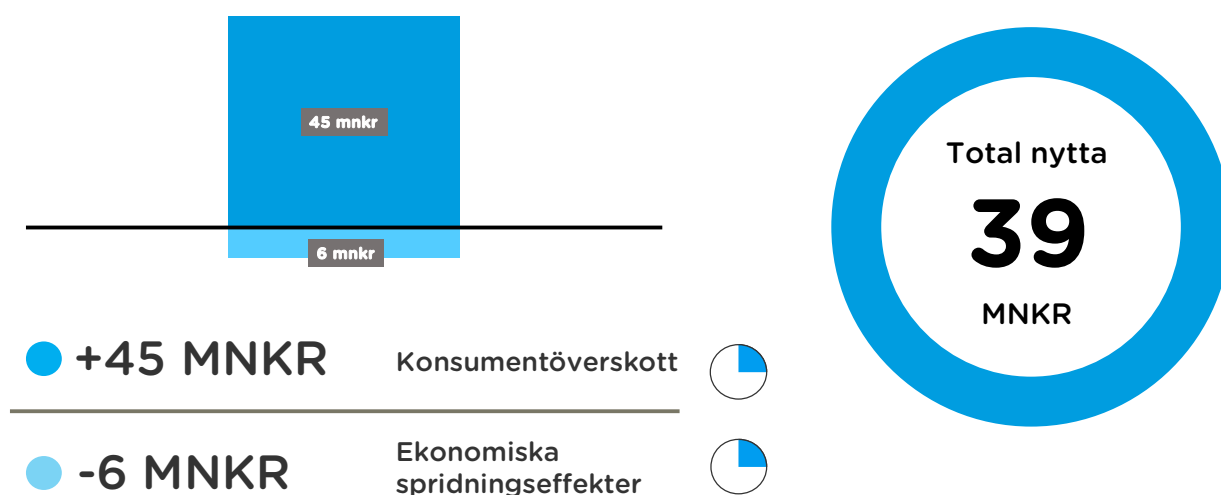
Vi uppskattar de samlade intangibla kostnaderna till följd av förlorad livskvalitet på Gotland till 272 miljoner kronor (2017). Det motsvarar 4 642 kronor per invånare i regionen. Detta är åtta procent över rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader av förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som särskilt utmärker de intangibla kostnaderna på Gotland är förtida dödsfall, där Gotland har den högsta regionala kostnaden per invånare.

NYTTOR

Alkoholens nyttor delas upp i två huvudsakliga kategorier: ekonomiska spridningseffekter och konsumenternas upplevda nytta. De ekonomiska spridningseffekterna handlar i första hand om de fördelar som alkoholindustrin tillför samhällsekonomin i form av arbetstillfällen, produktionsvärde och handel. Konsumenternas upplevda nytta – som även kallas *konsumentskott* – är konsumenternas subjektiva känsla av tillfredsställelse som uppstår när de dricker alkohol. Värderingen av alkoholens nytta görs under antagandet att alkoholkonsumtionen och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Därför kan nyttovärderingen vara negativ.

Vi uppskattar att alkoholens samlade nyttoeffekter på Gotland uppgår till cirka 39 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar cirka 640 kronor per invånare i regionen. Detta är cirka 16 procent under genomsnittet per invånare i Sverige. Nyttoeffekterna på Gotland utgörs av konsumentöverskottet – det vill säga uppskattningen av konsumentens upplevda nytta – vilket också är fallet i andra regioner. Sett till nyttan utifrån perspektivet ekonomiska spridningseffekter, uppskattas istället en negativ nytta utifrån beräkningsantagandet att alkoholkonsumtion och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Med andra ord är de alkoholrelaterade näringarna som samlad sektor mindre viktig för Gotlands ekonomi än vad de är i många andra regioner.

SÄRSKILT OM REGIONENS ARBETE

Alkoholfrågan har haft stort fokus de senaste tjugo åren

Enligt företrädare för Region Gotland har alkoholfrågan fått stort fokus i det regionala arbetet under de senaste tjugo åren. Runt millennieskiftet observerades att det fanns stora problem relaterat till alkoholkonsumtion i regionen. Av den anledningen startades flera initiativ med syfte att minska invånarnas alkoholkonsumtion. En insats som gjordes var att krögare erbjöds utbildning om ansvarsfull servering av alkohol. Ett annat initiativ som startades var "God ordning på stan tillsammans", ett samarbete som bland annat syftar till att öka tryggheten och trivseln för besökare på Gotland.¹ Enligt företrädare för regionen upplevs de samlade insatserna under de senaste tjugo åren ha haft en god effekt på alkoholkonsumtionen och samarbetet mellan polis, länsstyrelse och det regionala näringslivet.

Företrädare för regionen uppger att det i samband med att de förebyggande insatserna påbörjades också skedde ett skifte i regionens generella konsumtionsmönster. Alkoholkonsumtionen bland unga har minskat. Däremot har en ökning i narkotikaanvändandet observerats, vilket kan tyda på att riskbruket till viss del förflyttats från en substans till en annan.

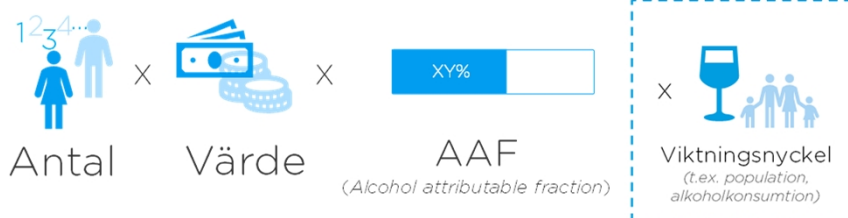
¹ Region Gotland "Uppföljning God ordning på stan - tillsammans 2020"
Bildkälla: Fabian Muller, unsplash.com

MER OM STUDIEN

Den här studien tar sin utgångspunkt i Rambolls studie från 2019, Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser, som är den senaste studien som har uppskattat alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på nationell nivå. Vi har utgått till stor del från samma data och statistik som i Rambolls studie från 2019, men fördelat dem på respektive region

Så här har vi räknat

Vi har i huvudsak använt oss av metoden cost-of-illness, COI, i våra beräkningar. Syftet med metoden är att identifiera skadliga effekter av alkoholkonsumtion, kvantifiera dem och ge dem ett värde i kronor och ören. I vår studie har vi även tagit hänsyn till positiva effekter på liknande sätt, exempelvis genom att ta hänsyn till arbetstillfällen inom näringar som säljer alkohol och relaterade varor. De ekonomiska spridningseffekterna av alkoholkonsumtion har beräknats genom input-output-analys. Individens nytta från konsumtion har vi värderat genom välfärdsanalys.

Vi har huvudsakligen baserat våra beräkningar på tre parametrar: antal, värde och AAF. AAF står för *Alcohol attributable fraction* och anger andelen av konsekvenserna som är alkoholrelaterade.

För att beräkna de regionala konsekvenserna har vi använt oss av regionala siffror t.ex. antal sjukdomsfall, brott eller dödsfall. Men vi har också använt *värdet* av kostnaderna t.ex. kostnaden för ett vårdtillfälle i en region. I de fall regional uppdelning i data saknas har vi använt oss av olika parametrar för att vikta det nationella resultatet.

Det finns osäkerheter i beräkningarna

Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar alkoholens samlade konsekvenser. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det som vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla kostnader respektive nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

